

בין יופי ליופי

הגדולים, הגה"צ רבי יוסף לייב בלוק זצ"ל (מייסדה של ישיבת טלז ליטא), המגיע למסקנה הבאה: "דרך האדם הגדול הוא שיחיה בכל כוחותיו ושיהיה ער ומרגיש את הכול. כי אל לו לבטל את רגשותיו. לכן, כל מה שיגדל הרי כל רגשותיו ערים וחיים בו יותר וגם רגש היופי מפותח בו, בכל תוקפו מתפעל ומתרגש בראותו מזהה טבע נהדר ובשמעו ניגון נעים. ובראותו בריאה נאה ביותר יבוא לידי התפעלות... והוא יודע להשתמש ברגש זה לתכלית הנשגבה - להכרת הבורא. ולא רק שאין זה מזיקה ומורידהו ממעלתו, אלא אדרבא, הוא מרומם את זה הרגש ומתרומם אתו, להתבונן על ידו בכוח השם וגדולתו" (שעורי דעת חלק א' עמ' 194).

השוואף להיות... צדיק. במקומות רבים מצאנו ציטוטים מפי חכמי התורה, המדגישים את ערך הנקיות, היופי של "טבעיות" הסביבה, כגורמים חשובים להתפתחות מאוזנת של האישיות. רבי אברהם בנו הגדול של הרמב"ם, למשל, קובע (בספרו "המספיק לעובדי השם"), שההתענגות על מראות הטבע, צורך חשוב הוא גם להתפתחות היהודית והדתית: "ולכן גם המכובדים והחשובים והמלומדים שבבני האדם ואפילו חסידים וצדיקים שבהם, נהנים ומתענגים בראותם כרי דשא וגני נוי ונהרות זורמים וכד'". בימינו, הדגיש את חשיבותו של החוש האסתטי כמצע ליעבודת השם, אחד מאישי המוסר

בשבת הזו ילמד עם ישראל את פרק ג' בפרקי אבות, וזו הזדמנות עבורנו לשוב לעיין במשנה שהייתה מוקשה לנו אגב קריאה ראשונה. "רבי שמעון אומר: המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר: מה נאה אילן זה! מה נאה ניד זה! מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו" (פרק ג' משנה ז').

האומנם? האומנם אסור ליהנות מיופיו של עולם? להתענג על הדרו של הטבע? ללכת שבי אחר קסמי הקוסמוס? מוזר. הלוא חכמינו זיכרונם לברכה, אותם החכמים שגם חכם משנתנו זו נמנה עמם הורו לנו אחרת. הם ציוונו לפקוח עין ולב אל מול תבל ומלואה לשאוב מהנאותיהם בצורה כשרה ומותרת כמובן. ובעיקר, לברך ולהודות ליוצר ההנאה ב"ה, על כל הנאה מזדמנת. אכן, דווקא חובת הברכה מציינת את המבט של חז"ל, המבט החיובי על הנאות העולם. שכן הברכה במהותה מבטאת את הכרת תודתו של האדם על שיקוי ההנאה שהוגש לו. ואין מודים על משהו שלילי שאסור לגעת בו.

והנה, בין "ברכות הנהנין", כפי שקרויות ברכות אלו, אנו מוצאים גם ברכה על האילן. הריהו לפניכם:

"ברוך אתה השם... שלא חיסר בעולמו דבר וברא בריות טובות ואילנות טובים ליהנות בהם בני אדם".

ברכה זו, מציינת ההלכה, חייב אדם לומר באביב, בתקופת הפריחה שעה שהוא מבחין לראשונה בלבול המחודש של האילנות. בדוק וראה, שבברכה עצמה אנו מוצאים את חיוב ההנאה ואת הלגיטימציה שלה בעיני היהדות. האדם מודה בה על האילנות הטובים שניתנו לו, כדי ליהנות מהם. ואם כן, כיצד מחמירה משנתנו ואומרת שהאומר: "מה נאה אילן זה מתחייב בנפשו?"

אם נעמיק, נגלה למרבה הפלא, שהנאת ההתבוננות ביפי הטבע היא בעצם חובה. לא סתם חובה, כי אם חובה דתית. חובה, הנחוצה לאדם

למעשה, אם נחקור אחר שורש גישה זו ביהדות, החל טיפוח רגש היופי כערך נחוץ לדתיות האמיתית והנכונה עוד בגן עדן, מיד עם יצירתו של האדם הראשון. בין המילים המתארות את גן עדן אנו מוצאים את המילים הבאות:

"כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל" (בראשית ב', ט').

מה מלמדנו פסוק זה?

הבה נקרא:

"הגן היה מספק את כל צרכיו הגשמיים של האדם. אולם, הכתוב מקדים את 'נחמד למראה' 'לטוב למאכל'. הווה אומר: את סיפוק חוש היופי - לסיפוק חוש הטעם ותאוות המאכל. כאן זכה חוש היופי להצדקתו ולהקדשתו. וגם בכך מתגלה מעלתו היתרה של האדם. רבות הן צורות הנוי המתגלות ביצורי אדמתנו. ועד כמה שידנו מגעת - הרי האדם הוא היצור היחיד המסוגל ליהנות מן היופי, ומכאן ההוכחה לחשיבות חוש היופי - לייעודו המוסרי של האדם. השמחה ביפי הטבע ובנוי הצמחים, הביאנו לשמוח גם ביופי המוסרי. חברה שאיננה חסה על היפה, גם אדם יגדל בה פרא. שמחת האדם בהרמוניה האסתטית, קרובה לשמחתו בהרמוניה המוסרית (רש"י הירש על התורה).

אם נדמה לו לאדם,
שכדי ללגום מהשפע
שהחיים מעניקים
עליו להפסיק
ממשנתו, כלומר
לפרוש מן התורה
ומקיום מצוותיה, אם
חש הוא שקיימים
ניגוד וסתירה בין
השניים - "מעלה
עליו הכתוב כאילו
מתחייב בנפשו". כי
אות הוא שאין הוא
מבין לא את החיים
ולא את התורה

בין יופי ליופי

הגדולים, הגה"צ רבי יוסף לייב בלוק זצ"ל (מייסדה של ישיבת טלז ליטא), המגיע למסקנה הבאה: "דרך האדם הגדול הוא שיחיה בכל כוחותיו ושיהיה ער ומרגיש את הכול. כי אל לו לבטל את רגשותיו. לכן, כל מה שיגדל הרי כל רגשותיו ערים וחיים בו יותר וגם רגש היופי מפותח בו, בכל תוקפו מתפעל ומתרגש בראותו מחזה טבע נהדר ובשמעו ניגון נעים. ובראותו בריאה נאה ביותר יבוא לידי התפעלות... והוא יודע להשתמש ברגש זה לתכלית הנשגבה - להכרת הבורא. ולא רק שאין זה מזיקה ומורידה ממעלתו, אלא אדרבא, הוא מרומם את זה הרגש ומתרומם אתו, להתבונן על ידו בכוח השם וגדולתו" (שעורי דעת חלק א' עמ' 194).

השוואף להיות... צדיק. במקומות רבים מצאנו ציטוטים מפי חכמי התורה, המדגישים את ערך הנקיות, היופי של "טבעיות" הסביבה, כגורמים חשובים להתפתחות מאוזנת של האישיות. רבי אברהם בנו הגדול של הרמב"ם, למשל, קובע (בספרו "המספיק לעובדי השם"), שההתענגות על מראות הטבע, צורך חשוב הוא גם להתפתחות היהודית והדתית: "ולכן גם המכובדים והחשובים והמלומדים שבבני האדם ואפילו חסידים וצדיקים שבהם, נהנים ומתענגים בראותם כרי דשא וגני נוי ונהרות זורמים וכד'". בימינו, הדגיש את חשיבותו של החוש האסתטי כמאצעי לעבודת השם, אחד מאישי המוסר

בשבת הזו ילמד עם ישראל את פרק ג' בפרקי אבות, וזו הזדמנות עבורנו לשוב לעיין במשנה שהייתה מוקשה לנו אגב קריאה ראשונה. "רבי שמעון אומר: המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר: מה נאה אילן זה! מה נאה ניר זה! מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו" (פרק ג' משנה ז').

האומנם? האומנם אסור ליהנות מיופיו של עולם? להתענג על הדרו של הטבע? ללכת שבי אחר קסמי הקוסמוס? מוזר. הלוא חכמינו זיכרונם לברכה, אותם החכמים שגם חכם משנתנו זו נמנה עמם הורו לנו אחרת. הם ציוונו לפקוח עין ולב אל מול תבל ומלואה לשאוב מהנאותיהם בצורה כשרה ומותרת כמובן. ובעיקר, לברך ולהודות ליוצר ההנאה ב"ה, על כל הנאה מזדמנת. אכן, דווקא חובת הברכה מציינת את המבט של חז"ל, המבט החיובי על הנאות העולם. שכן הברכה במהותה מבטאת את הכרת תודתו של האדם על שיקוי ההנאה שהוגש לו. ואין מודים על משהו שלילי שאסור לגעת בו.

והנה, בין "ברכות הנהנין", כפי שקרויות ברכות אלו, אנו מוצאים גם ברכה על האילן. הריהי לפניכם:

"ברוך אתה השם... שלא חיסר בעולמו דבר וברא בריות טובות ואילנות טובים ליהנות בהם בני אדם".

ברכה זו, מציינת ההלכה, חייב אדם לומר באביב, בתקופת הפריחה שעה שהוא מבחין לראשונה בלבוב המחודש של האילנות. בדוק וראה, שבברכה עצמה אנו מוצאים את חיוב ההנאה ואת הלגיטימציה שלה בעיני היהדות. האדם מודה בה על האילנות הטובים שניתנו לו, כדי ליהנות מהם. ואם כן, כיצד מחמירה משנתנו ואומרת שהאומר: "מה נאה אילן זה מתחייב בנפשו?"

אם נעמיק, נגלה למרבה הפלא, שהנאת ההתבוננות ביפי הטבע היא בעצם חובה. לא סתם חובה, כי אם חובה דתית. חובה, הנחוצה לאדם

למעשה, אם נחקור אחר שורש גישה זו ביהדות, החל טיפוח רגש היופי כערך נחוץ לדתיות האמיתית והנכונה עוד בגן עדן, מיד עם יצירתו של האדם הראשון. בין המילים המתארות את גן עדן אנו מוצאים את המילים הבאות:

"כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל" (בראשית ב', ט').

מה מלמדנו פסוק זה? הבה נקרא:

"הגן היה מספק את כל צרכיו הגשמיים של האדם. אולם, הכתוב מקדים את "נחמד למראה" ל"טוב למאכל". הווה אומר: את סיפוק חוש היופי - לסיפוק חוש הטעם ותאוות המאכל. כאן זכה חוש היופי להצדקתו ולהקדשתו. וגם בכך מתגלה מעלתו היתרה של האדם. רבות הן צורות הנוי המתגלות ביצורי אדמתנו. ועד כמה שידנו מגעת - הרי האדם הוא היצור היחיד המסוגל ליהנות מן היופי, ומכאן ההוכחה לחשיבות חוש היופי - לייעודו המוסרי של האדם. השמחה ביפי הטבע ובנוי הצמחים, הביאנו לשמח גם ביופי המוסרי. חברה שאיננה חסה על היפה, גם אדם יגדל בה פרא. שמחת האדם בהרמוניה האסתטית, קרובה לשמחתו בהרמוניה המוסרית (רש"י הירש על התורה).

אם נדמה לו לאדם,
שכדי ללגום מהשפע
שהחיים מעניקים
עליו להפסיק
ממשנתו, כלומר
לפרוש מן התורה
ומקיום מצוותיה, אם
חש הוא שקיימים
ניגוד וסתירה בין
השניים - "מעלה
עליו הכתוב כאילו
מתחייב בנפשו". כי
אות הוא שאין הוא
מבין לא את החיים
ולא את התורה